

18/07/2024

077-5006206

052-6885006

בג"ץ הכריע - שוטר אינו מוסמך לדרוש מאדם להציג לו תעודת זהות ללא חשד סביר

בית המשפט העליון קבע היום (25.1.20) בפסק דין תקדימי כי שוטר אינו מוסמך לדרוש מאדם להציג לו תעודה מזהה ומשהוצגה לבצע פעולות שיטור נוספות מבלי שקיים חשד סביר שאותו אדם ביצע עבירה.

השאלה המרכזית שעמדה בבסיס העתירה לבג"ץ הייתה האם על פי החוק, כפי שהוא קיים כיום, שוטר מוסמך במסגרת מילוי תפקידו לדרוש מעובר אורח להציג לו תעודה מזהה, מבלי שיתקיים חשד סביר שאותו אדם ביצע עבירה. כמו כן עסקה העתירה בשאלה האם, לאחר שהוצגה תעודה מזהה ללא קיום חשד סביר, רשאי השוטר לבצע פעולות שיטור נוספות, כמו תשאול האדם והצלבת פרטיו מול נתונים במערכת המחשוב המשטרית.

עמדת העותרים

למעשה, מדובר בשתי עתירות:

□ עתירה 4455/19 שהוגשה לבג"ץ על ידי עמותת טבקה - צדק ושוויון ליוצאי אתיופיה.

□ עתירה 5471/19 שהוגשה לבג"ץ על ידי האגודה לזכויות האזרח בישראל, אגודת יוצאי אתיופיה והוועד הציבורי נגד עינויים.

כיוון ששתי העתירות עסקו באותה סוגיה, הן אוחדו לעתירה אחת. העתירות, שהוגשו על ידי שורה מכובדת של ארגוני זכויות אדם, התמקדו בפרשנות שנתנה משטרת ישראל לסעיף 2 לחוק החזקת תעודת זהות והצגתה. בנוסף, יצאו העתירות נגד נוהל הצגת תעודת זהות וחובת הזדהות בפני שוטר (02.220.008) מיום 6.3.2019 אותו גיבשה המשטרה בהתאם לפרשנות שנתנה לחוק.

סעיף 2 לחוק תעודת זהות קובע בזאת הלשון: "...תושב שמלאו לו 16 שנים חייב לשאת עמו תמיד תעודת זהות ולהציגה בפני קצין משטרה בכיר, ראש רשות מקומית, שוטר או חייל במילוי תפקידם, כשידרשו זאת ממנו..."

לטענת העותרים, הפרשנות השגויה שניתנה לסעיף 2 לחוק תעודת זהות, גורמת לפגיעה בזכויות יסוד מוגנות כגון חופש התנועה, הזכות לכבוד והזכות לפרטיות. בנוסף טוענים העותרים כי הדרישה להזדהות מהווה עיכוב של האדם ללא סמכות ומבלי שיוגדרו תנאים ומגבלות להפעלת הסמכות.

העותרים מסכימים כי סעיף 2 לחוק תעודת זהות אכן מחייב את האזרח לשאת עליו תעודת זהות, אך טוענים כי סעיף זה אינו מעניק לשוטרים סמכות לדרוש מאדם להזדהות בפניהם ללא הצדקה. העותרים טוענים כי לשוטרים נתונה הסמכות לדרוש מאדם להזדהות רק בהתקיים חשד סביר לביצוע עבירה, בדומה לנהוג בחוק המעצרים.

18/07/2024

077-5006206

052-6885006

עוד טוענים העותרים, כי הנוהל הקיים כיום במשטרה קובע כי הפעלת הסמכות צריכה להיות עניינית ושוויונית, אך בפועל אין הנוהל כולל קריטריונים להפעלת הסמכות, ושוטרים רשאים להפעילה בכל עת על פי שיקול דעתם. לטענתם, הדרישה להצגת תעודת זהות, וכן פעולות שיטור נוספות מופעלות באופן מפלה וגזעני בעיקר כלפי אתיופים, ערבים ובני מיעוטים אחרים.

עמדת המשיבים - משטרת ישראל והיועץ המשפטי לממשלה

לטענת המשיבים, סעיף 2 לחוק תעודת זהות מקנה לשוטרים סמכות מפורשת וברורה לדרוש מאדם להזדהות בפניהם, גם אם אין בליבם חשד סביר לביצוע עבירה.

המשיבים טענו כי לא מדובר בסמכות אכיפה פלילית, אלא בסמכות פיקוח, וכי הדרישה מאדם להזדהות היא כלי חיוני בידי כוחות המשטרה לצורך ביצוע תפקידם.

בנוגע לטענת העיכוב הנגרם לאדם המתבקש להזדהות ענו המשיבים, כי מדובר בפעולה האורכת על פי רוב מספר דקות, ולכל היותר 20 דקות. המשיבים הכירו בכך שהדרישה להזדהות פוגעת בחופש התנועה במידת מה, אך לטענתם הפגיעה קלה, והיא נעשית במידה ולמען מטרה ראויה.

עוד הוסיפו המשיבים כי עם גיבוש הנוהל הנוכחי סוכם כי בתום שנה ממועד כניסתו לתוקף ייבחן הנוהל למול תלונות הציבור בעטיו, וכי משרד המשפטים מתכוון לקיים ישיבות לצורך בחינת יישום הנוהל.

עמדת בג"ץ

השופטים מסכימים עם טענת המשטרה כי על פי סעיף 2 לחוק תעודת זהות רשאי שוטר לדרוש מאדם להציג תעודת זהות גם ללא קיומו של חשד סביר.

יחד עם זאת, מכירים השופטים בפגיעה שדרישה זו פוגעת בחופש התנועה, בפרטיותו ובכבודו של המתבקש לעשות זאת, וסבורים שיש להגדיר נהלים ברורים המגדירים מתי שוטר רשאי לדרוש מאדם להזדהות בפניו.

בנוסף לכך, סבורים השופטים כי פעולות שיטור נוספות הנעשות בהמשך להצגת תעודת זהות אינן במקומן, אינן מותרות על פי סעיף 2 לחוק תעודת זהות, וכי הן מחמירות את הפגיעה באדם הנדרש להזדהות. להלן ציטוטים נבחרים מפסק הדין שכתבה השופטת חיות:

□ "...הפעלת הסמכות שבסעיף 2 לחוק תעודת זהות שעניינה הדרישה מאדם להזדהות באמצעות הצגת תעודת זהות אינה מותנית בקיומו של חשד סביר לביצוע עבירה, אך היא כפופה למגבלות המנויות בפרק ג' לחוק המעצרים ולקיומה של זיקה רלוונטית בין הדרישה להזדהות ובין המידע המצוי בתעודת הזהות, לרבות עצם קיומה של תעודה כזו..."

18/07/2024

077-5006206

052-6885006

□ "...חוק תעודת זהות אינו מסמיך את הגורמים המנויים בו לבצע פעולות שיטור נוספות פרט לדרישה להזדהות באמצעות תעודת זהות, בלא שהתעורר חשד סביר לביצוע עבירה..".

□ "...פעולות השיטור הנוספות שהזכרנו כוללות, בין היתר, תשאול והצלבת פרטי תעודת זהות של אדם עם מערכת המחשוב בניידות המשטרה...פעולות שיטור אלו טומנות בחובן מימד נוסף של השפלה, הנובע לא רק מעצם הפנייה לאדם מסוים אלא גם מהמשך הבירור לגביו, אשר מחזק את תיוגו של אותו הפרט כמי שחשוד בביצוע עבירה או מעשה פסול אחר... פעולות השיטור הנוספות מאפשרות לשוטרים לדלות מידע אישי על אודות עברו הפלילי של אדם, קשרי משפחתו, נתונים על רישוי נשק, נתונים על רישיון הנהיגה ועבירות תנועה קיימות, ופרטי מידע אישיים אחרים. לטעמי, פרקטיקה זו של שימוש בנתונים המופיעים בתעודת זהות לצורך הצלבתם עם מקור מידע נוסף, ניתוחם וקבלת החלטות בהסתמך עליהם, יש בה משום פגיעה בפרטיות...".

הכרעת בג"ץ

בג"ץ פסל את הנוהל המשטרתי שאפשר לשוטר לדרוש מאדם להציג בפניו תעודת זהות ללא כל סיבה, תוך שחייב את המשטרה לגבש עד תום תקופה של תשעים יום נוהל חדש ומצומצם יותר שיקבע מפורשות מהם הקריטריונים בהם אדם נדרש להזדהות בפני שוטר.

שופטי בית המשפט העליון קבעו כי שוטר אינו מוסמך לדרוש מאדם להציג לו תעודה מזהה, ומשהוצגה לבצע פעולות שיטור נוספות מבלי שקיים חשד סביר שאותו אדם ביצע עבירה.

לדעת השופטים הפעלת הסמכות שבסעיף 2 לחוק תעודת זהות, שעניינה הדרישה מאדם להזדהות באמצעות הצגת תעודת זהות אינה מותנית בקיומו של חשד סביר לביצוע עבירה. יחד עם זאת, היא כפופה למגבלות המנויות בפרק ג' לחוק המעצרים ולקיומה של זיקה רלוונטית בין הדרישה להזדהות ובין המידע המצוי בתעודת זהות, לרבות עצם קיומה של תעודה כזו.

עוד נקבע, כי חוק תעודת זהות אינו מסמיך את הגורמים המנויים בו לבצע פעולות שיטור נוספות, פרט לדרישה להזדהות באמצעות תעודת זהות, בלא שהתעורר חשד סביר לביצוע עבירה. לדברי השופטים פעולות השיטור הנוספות, הכוללות בין היתר תשאול והצלבת פרטי תעודת זהות של אדם עם מערכת המחשוב בניידות המשטרה, טומנות בחובן מימד נוסף של השפלה. מימד זה נובע לא רק מעצם הפנייה לאדם מסוים, אלא גם מהמשך הבירור לגביו, המחזק את תיוגו של אותו הפרט כמי שחשוד בביצוע עבירה או מעשה פסול אחר. כמו כן, פעולות השיטור הנוספות מאפשרות לשוטרים לדלות מידע אישי על אודות עברו הפלילי של אדם, קשרי משפחתו, נתונים על רישוי נשק, נתונים על רישיון הנהיגה ועבירות תנועה קיימות, ופרטי מידע אישיים אחרים - דבר העולה לכדי פגיעה בפרטיות.

18/07/2024

077-5006206

052-6885006

פסק הדין שניתן בבג"ץ 4455/19

בגץ-חובת-הזדהות-בפני-שוטר-בתעודת-זהות-4455-19